

تقریب و وحدت از نگاه دیوبندیه

به گزارش روابط عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، پنجاه و دومین نشست از نشست‌های علمی پژوهشگاه مطالعات تقریبی با حضور و ارائه دکتر ابوالفضل روحی استاد دانشگاه شهید بهشتی تهران با موضوع «تقریب و وحدت از نگاه دیوبندیه» در ۲۶ آذرماه ۱۴۰۱ با حضور پژوهشگران ارجمند پژوهشگاه به صورت حضوری و نیز با حضور مجازی فعالین و علاقه‌مندان بحث وحدت و تقریب برگزار گردید.

ارائه‌کننده محترم جناب آقای دکتر ابوالفضل روحی در ابتدای مباحث خود گفت که تفکرات دیوبندیه، ترکیبی از آموزه‌های کلامی و صوفیانه و حدیثی است که تأسیس آن به اشخاصی برمی‌گردد که دوستان سال قبل در شبه‌قاره هند تحت تأثیر افکار شیخ احمدخان سرهندی (مجدد ثانی) و شاه ولی‌الله دهلوی محدث و عارف سیزده هجری قرار گرفتند، شیخ ابراهیم کردی از شاگردان شیخ محمد حیات سندی (همان استاد محمد بن عبدالوهاب) تأثیر زیادی بر دهلوی داشته است. آثار شاه عبدالعزیز دهلوی فرزند ولی‌الله از خود وی بیشتر بوده و کتب اصلی دیوبندیه را وی نگارش کرده است. شاه ولی‌الله به شیعه نگاه مثبت‌تری داشت؛ ولی همچنان شیعه را کافر می‌دانست و آنها بزرگ‌ترین مدرسه علمی خود را در منطقه دیوبند هندوستان بنا نهادند و به همین خاطر به این اسم شهرت یافتند.

دکتر روحی ادامه داد که عقاید دیوبندیه مبتنی بر کلام ابو منصور ماتریدی است که تلفیقی معتدلانه از کلام معتزلی و اشاعره است. علاوه بر آن عقاید دیوبندیه تأثیرپذیری فراوانی از برخی فرق صوفیانه مثل چشتیه، قادریه، نقشبندیه و سهروردیه دارد و نیز به شدت متأثر از حدیث گرای است؛ ولی به عقل بهای زیادی نمی‌دهند.

شیخ احمدخان سرهندی رساله الرد علی الامامیه و نیز الرد علی الروافض را نوشته که قطعاً موافق تقریب و وحدت نیست و بعدها محمد بن فخرالدین رستم‌داری ردیه‌ای بر او نوشته است.

ایشان ادامه دادند که کتاب "المهتد علی المفند" معروف به (تصدیقات لدفع التلبیسات) بیانگر عقاید علمای اهل سنت و جماعت دیوبند، شبهه‌قاره هند است؛ بنابراین، این کتاب تحت نام عقاید علمای دیوبندیه نیز شناخته می‌شود. گفته می‌شود این کتاب گران قدر و با ارزش اثر خلیل احمد سهارنپوری - از محدثین بزرگ دارالعلوم دیوبند هند و شارح کتاب سنن ابی داوود (در ۲۰ جلد) - است البته به نظر من انتساب این کتاب به خلیل احمد قابل اثبات نیست.

اما دیوبندی‌های امروز جهان و ایران و خصوصاً مسجد مکی باوری به المهند ندارند و این کتاب در این مدارس ممنوع است.

هر دیوبندی که المهند را قبول کند حیاتی است و الا مماتی خواهد بود. تمرکز حوزه‌های علمیه دیوبندیه بر افکار مماتی است و حیاتی‌ها نزدیک به بریلویه هستند؛ ولی هر کس که تفکر مماتی داشته باشد علیه باورهای اصیل اسلامی جبهه دارد. دیوبندی‌ها جریان تصوف را بعد از قرابت به وهابیت تعطیل کردند؛ ولی بریلویه این ارادت به تصوف را حفظ کرده‌اند.

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی تهران تصریح نمود که متون وهابیت مثل منهاج السنه تأثیر زیادی بر اهل سنت گذاشته است و ساختار متون امروزی تدریسی در حوزه‌های علمیه اهل سنت آثار عبدالعزیز دهلوی است و آنها دیدگاه ولی‌ا را زمینه‌ساز تفکر ایشان می‌دانند پس همراهی دیوبندیه با وحدت و تقریب از روی تعارف و سیاست و مصلحت‌اندیشی است البته افرادی مثل عبدالقادر طاهری دیوبند معتدل است و با این افراد می‌توان تعامل نزدیکی داشت.

جماعت تبلیغ که دیوبندی است به مشرک بودن دیگر مذاهب باور دارد و بررسی آثار و متون فقهی کلامی عقیدتی و متون طریقتی آنها نشان می‌دهد که ساختار ضد وحدت و تقریب دارند.

دکتر روحی در ادامه گفت که اگر ماهیت اسلام به صورت صحیح تبیین شود، بسیاری از مسائل حل می شود و راه برای وحدت هموار خواهد بود.

اهل سنت در مواردی به خلاف روایات مقبول خود که بحث ایمان را به اقرار لسانی و باور قلبی است به دایره عمل هم گسترش می‌دهند و زمینه تکفیر به استناد عمل را هم فراهم می‌کنند.

مثلاً روایتی که مسلم و بخاری از ابن عمر که مورد وثاقت آنان است نقل کرده‌اند که وی از رسول‌الله ﷺ علیه و سلم نقل می‌کند که أُمِّمِرْتُ أَنْ أُوْقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مَحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنْ يَسْتَقْبِلُوا قَبُولَاتِنَا وَيَأْكُلُوا ذَبِيحَاتِنَا وَأَنْ يُصَلَّوْا صَلَاتِنَا فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ [فقد] حُرِّمَتْ عَلَيْهِمْ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا لَهُمْ مَا لِلْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ (=إلا بحق الإسلام، وحسابهم على الله تعالى).

و یا این حدیث که از عمر نقل شده است: بِیْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ هَيْئَتُهُ هَيْئَةُ مُسَافِرٍ وَثِيَابُهُ ثِيَابُ مُقْرِمٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَدْنُو مِنِّي فَدَنَّا حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَي رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: "أَنْ تُوْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَبِالْمَوْتِ وَبِالْبَيْعِ وَالْجَنْدَةِ وَالنَّارِ وَالْقَدَرِ كُلِّهِ. فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ آمَنْتَ. قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَلَمَّا وَلَّى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيَّ بِالرَّجُلِ. قَالَ: فَطَلَبُوهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ. فَقَالَ: هَذَا جَبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَاءَ يَعْلَمُكُمْ أَمْرَ دِينِكُمْ". زمانی که نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بودیم، مردی که طاهرش ظاهر مسافر و لباسش لباس فاخری بود، آمد و بسیار نزدیک رسول الله ص شد و عرض کرد یا رسول الله، ایمان چیست؟ حضرت فرمود: «اینکه به خدا و فرشتگان و کتابها و رسولان او و مرگ و دوباره زنده شدن و بهشت و جهنم و قضا و قدر ایمان بیاوری. اما این افراد از دخالت عمل در اصل ایمان سخن گفته اند و بسیاری را تکفیر و مستحق قتل شمرده اند.

ایشان در پایان بیان داشتند که توحید و شرک مهم‌ترین چالش درونی جهان اسلام است و با گفت‌وگو قابل‌حل شدن است، مسائل در قالب کلامی و عقیدتی مهم‌تر و برای حل شدن اسهل هستند.

معضل بین مذاهب به دست علما حل می‌شود داعش را سردار سلیمانی حذف کرد؛ ولی مغلوب کردن تفکر داعشی

با علما است جلسات علمی واقعی و بدون تعارف مشکلات را حل می‌کند.

پاسخ‌گویی به پرسش‌های حضار محترم در پایان جلسه انجام گرفت.